

Навчання студентів роботи з термінами комп'ютерного дискурсу

Викладач Байдак Л.М.

Сумський гуманітарний інститут

ВНЗ ВМУРОЛ «Україна»

Трансформаційні процеси, які відбуваються в освітній сфері України, вхід її до Європейського та світового простору спонукають переглянути окремі усталені погляди на навчання. Ці зміни стосуються різних напрямів. Особливо вони торкнулися напряму викладання іноземної мови, оскільки для цього з'явилися об'єктивні чинники. Насамперед, це певна зміна пріоритетів держави у міжнародній сфері, пов'язаних з тенденціями на активізацію політичних, економічних і соціальних видів діяльності, в яких іноземна мова відіграє важливу роль засобу міжкультурного спілкування. У цьому аспекті значення іноземної мови важко переоцінити. Про суттєве розширення спектру сфер застосування іноземних мов у сучасному мультимовному світі недвозначно згадується в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, підготовлених фахівцями Ради Європи. Всі ці чинники слугують засадами для визначення тенденцій на поглиблення знань, пов'язаних із змістом викладання англійської мови у вищих навчальних закладах. Одним із шляхів позитивного розв'язання цього питання вважається поглиблення термінологічних знань студентів перекладацьких спеціальностей.

Зважаючи на науково-технічний прогрес, спеціаліст-перекладач сьогодні повинен бути обізнаним в багатьох сферах науково-технічного процесу, бачити перспективу розвитку суспільства, вміти керувати колективом, працювати з людьми. Цих якостей він повинен набувати ще в студентські роки. Тому в навчальному процесі слід застосовувати різні форми, методи і засоби навчання, які інтенсифікують процес навчання, підвищують його ефективність.

Активні методи сприяють вдосконаленню знань та імітації професійної діяльності. Вони розвивають творчі зусилля, самостійність у розв'язуванні

проблем, проблемних і виробничих ситуацій, виробляють позитивні аспекти динамічного стереотипу майбутнього спеціаліста (організаційні, професійні вміння і навички, вміння керувати, спілкуватись) [6,59], а також допомагають у розв'язуванні дидактичних цілей і завдань (вивчення і закріплення матеріалу при високій активності студентів, узагальнення і систематизація навчального матеріалу).

Однією з умов ефективності навчального процесу є свідоме засвоєння знань, що характеризується єдністю слова, образу і творчої діяльності студентів, активністю та самостійністю. Імітаційні методи навчання тісно переплітаються з методами проблемно-пошуковими, колективної розумової діяльності (диспут, дискусія), словесними діалогічними (бесіда, семінар) та ін.

Викладання іноземних мов набуває нових особливостей, адаптується до сучасних умов і варіюється в різних вищих навчальних закладах. Система підготовки фахівців з іноземних мов оновлюється та вдосконалюється, зважаючи на вимогу виховання багатомовної полікультурної особистості, що висувається часом.

Відповідно до особистісно орієнтованої парадигми, вивчення іноземних мов на всіх ступенях навчання орієнтоване на комплексну реалізацію діяльнісного, комунікативного та соціокультурного підходів до вивчення іноземних мов. Мета, зміст та результати навчання представлені в єдиній системі, в діяльнісній термінології з чітко вираженою кореляцією між ними. Заданий зміст орієнтований на навчання, виховання та розвиток особистості засобами іноземної мови. Особистісний зміст навчання, його практична направленість виражається через врахування можливостей і потреб, що виявляється у відборі предметного змісту мови, яке співвідноситься з реальними потребами і реальними сферами спілкування.

Мова як засіб спілкування має яскраво виражений соціальний характер, де суспільні функції активно впливають на її структуру і багато в чому визначають її розвиток. У цьому плані комунікативний статус і сутність мови комп'ютерників складає теоретичний і практичний інтерес.

Щоб розглянути комп'ютерну комунікацію з погляду лінгвістики, необхідно встановити місце комп'ютерного дискурсу в комунікативному середовищі, виявити провідні ознаки комп'ютерної комунікації, яка відкриває новий вимір у людському спілкуванні, даючи можливість зберігати і швидко передавати великі обсяги інформації, використовувати аудіо- і відеоканали спілкування, а також спілкуватися в режимі on-line, тобто в безпосередньому лінійному контакті з респондентом. Комп'ютерне спілкування передбачає, поряд з безпосередньою, комунікацію у віртуальному середовищі, і в цьому полягає його найважливіша відмінна риса.

Таким чином, комп'ютерним дискурсом вважається спілкування користувачів чи спеціалістів-комп'ютерників безпосередньо чи в комп'ютерних мережах. При цьому комп'ютерне спілкування може бути як індивідуально-орієнтованим (листування засобами електронної пошти), так і статусно-орієнтованим (спілкування в різноманітних конференціях). Комп'ютерний дискурс має багато спільного з масовою комунікацією, але не збігається з нею повністю, оскільки комп'ютерна комунікація, на відміну від масово-інформаційної, є взаємно спрямованою, і багато текстів мають персональний характер. Комп'ютерний дискурс, представляючи собою багатожанровий функціональний різновид монологічного і діалогічного мовлення, характеризується цілим рядом специфічних комунікативних засобів. Своєрідність мовного спілкування учасників комп'ютерної комунікації полягає не тільки у використанні професіоналізмів, але й у комбінації лексичних одиниць, що належать до різних стилів і реєстрів, утворених відповідно до прагматичних настанов і цілей спілкування.

Для лексичного оформлення текстів комп'ютерного дискурсу характерна, насамперед, насиченість мовлення термінами всіх типів. У даному дослідженні можна виділити три групи використання комп'ютерної термінології: 1) специфічні комп'ютерні терміни, вживані тільки людьми, пов'язаними з комп'ютерами (*server, modem, біт, байт*); 2) слова, запозичені комп'ютерною термінологією з інших галузей, що набули іншого значення в комп'ютерному дискурсі (*domain* – у

математиці – область або інтервал, у фізиці – домен, у комп'ютерному дискурсі – це заключна частина Інтернетної адреси); 3) загальнолітературні слова, що у комп'ютерному спілкуванні набули термінологічного значення (*flame* – полум'я, яскраве світло, пристрасть, у комп'ютерному дискурсі – "суперечка, що поступово переходить із предмета дискусії на особистості")[3].

Серед термінів, що вживаються в комп'ютерному дискурсі, широко представлені такі аббревіатури: *PC* – personal computer; *IRC* (Internet Relay Chat) – спілкування в реальному часі; *WAN* (Wide Area Network) – будь-яка мережа, що охоплює більш ніж один будинок; *WWW* (World Wide Web) – всесвітнє інформаційне середовище й ін.

Найчастіше скорочуються назви установ, організацій, країн і т.д. Відмінна риса аббревіації в комп'ютерних текстах – це скорочення не тільки термінів, але й часто вживаних у розмовному мовленні словосполучень і цілих речень. Наприклад: *AAMOF* = *As A Matter Of Fact*; *GON* = *God Only Knows*; *TTYL* = *Talk To You Later*; *TYVM* = *Thank You Very Much*; *IMHO* = *In My Humble Opinion* та ін.

Оскільки учасники комп'ютерного спілкування – це часто люди, знайомі з математикою, вони переносять вживання формул і різноманітних символів у комп'ютерний дискурс, що дозволяє його максимально стиснути. Наприклад: *PMJI* = *Pardon My Jumping In*, *PGY* = *Post Graduate year*, *PGY-1*, *PGY-2* тощо. Оскільки спілкування в комп'ютерній мережі відбувається переважно в писемній формі, поряд із звичайними використовуються і незвичні форми посилення експресивності. Наприклад: *U* замість *you* (у прикладах *BSU* = *Be Seeing You*, *SU* = *Seeing You*); *2* замість *too*, *to*; *B* замість *be*; *4* замість *for*; *2B* замість *to be*; *B4* замість *before*.

Лімітивність – це соціальна функція, зміст якої – обмежити коло учасників спілкування. Інколи, аббревіатури в комп'ютерних текстах можна назвати "кодovими", тому що вони відомі тільки учасникам спілкування в комп'ютерному середовищі і для недосвідченого перетворюються в таємну мову.

Комп'ютерний дискурс характеризується розмаїтістю тем, змішанням слів, що належать до різних лексичних шарів, сполученням наукових термінів і

розмовних слів, піднесеної і грубої лексики, що, безсумнівно, надає специфіки комп'ютерній комунікації.

Залежно від теми комп'ютерних конференцій у комп'ютерному дискурсі зустрічається різноманітна термінологія – наукова, філософська, політична, медична й ін. Наприклад: *радіохвилі, електрон, білкові молекули, біополе, дерматома, точки акупунктури, фотон, сенсорика, relativism, orthogonal, kingdom of god, ontogenesis, neutrino, opposition i in.*

Комп'ютерне спілкування характеризується рядом ознак на рівні лексики: 1) активне вторгнення (інкрустація) англійських термінів, виразів у латинському написанні (*Привіт All!; Прийшли мені file, plz*); 2) використання транслітерації і транскрипції для передачі англійських слів (*мануал – від англ. manual, спам – від англ. spam; гейт – від англ. gate, сабж – subj*); 3) використання словотворчих і семантичних кальок (*залізо – hardware*); 4) обігравання англійських слів (найчастіше з метою створення гумористичного ефекту (*бебеска – BBS – Bulletin Board System/ Система Електронних Дощок Оголошень; яга – EGA – Enchanced Graphics Adapter*); 5) інвенція – вигадкування слів, виникнення слів на чужому ґрунті (*зафіксути – від англ. to fix; юзати – від англ. to use*) [5].

Привертають до себе увагу гібридні утворення на морфологічному рівні, коли корінь слова подається в ананглійському написанні, а закінчення українське, наприклад: *прикрутити dimm'u, subj'u; dialup'a, html'ки, аналог getweb'a, посилати MIME'ом, e-mail'ом, getweb'ом, заповнювати refid'ами, MID'ами* й ін. Таке змішання англійської та української графіки в рамках одного тексту, сполучення, здавалося б, непоєднаних елементів надає іронічно глузливого тону аналізованим повідомленням, часто властивого молодіжному середовищу.

Лексику, що складає комп'ютерний жаргон, можна умовно поділити на такі тематичні групи: 1. назви деталей і складових частин комп'ютерів (*батон – кнопка миші, клавіша; гріб – корпус комп'ютера*); 2. назви програмних продуктів, (у тому числі ігор), окремих програм, команд і файлів (*дося – дискова операційна система DOS; презерватив – антивірусна програма Aidstest*); 3. назви операцій і окремих дій, пов'язаних із комп'ютером (*виснути, здохнути* (про комп'ютер) –

відмовитися реагувати на будь-які зовнішні впливи; *взяти акорд* – перезавантажити комп'ютер за допомогою трьох клавіш); 4. повідомлення системи користувачу (*гамовер* – game over – закінчення гри); 5. назви фірм – виробників устаткування і програм (*Сантехніка* – устаткування від Sun Microsystems Computer Corporation; *Дрібний м'якуш* – компанія MicroSoft); 6. позначення людей, що працюють із комп'ютером: професіонали-програмісти (*безсистемник* – системний програміст, *програмер* – комп'ютерник, що вміє створювати свої програми) і користувачі (*юзер* – користувач-початківець, що має модем, *ламер* – агресивний або абсолютно некомпетентний користувач); 7. неспціальні поняття, пов'язані з оцінним змістом (*битий, кривий, гнилий* – непрацюючий) [4,39].

Український комп'ютерний жаргон, похідний від комп'ютерних термінів і жаргонних слів англійської мови, характеризується великою розмаїтістю форм, розвиненими синонімічними і словотворчими рядами, незрівнянно більш високим емоційно експресивним забарвленням, ніж англійський. При цьому основна маса слів містить жартівливо-іронічну, негативну оцінку. В англійському комп'ютерному жаргоні переважає метафоричний і метонімічний перенос, не пов'язаний, як правило, із словотворчими діями, а сама виразність слів значно нижча. Багато жаргонних виразів не виходять за рамки літературної норми (*Trojan horse* / "Троянський кінь" – приховані команди, введені у вже існуючу програму, яка до певного моменту працює нормально). В українських жаргонізмах важливу роль відіграють звукові асоціації (*клавіатура* – клава, *мило* – e-mail і ін.). У появі таких слів наявний елемент гри, такий привабливий для молоді. Вони обіграють звучання слова, вишуковуючи найбільш виразний, жартівливо-іронічний варіант.

Специфічну характеристику українського комп'ютерного дискурсу складає вживання жаргонних слів, у тому числі і комп'ютерного жаргону. Звертають на себе увагу такі характеристики комп'ютерного дискурсу, як велика кількість запозичень в іншомовній формі з використанням латинської графіки (*e-mail, password, MS-DOS*), запозичень із використанням кириличної графіки (*хост* – від англ. *host*; *регістрити* – від англ. *to register*), запозичень жаргонного типу (згідно

з *рулезом* – від англ. *rules*; *мессага* – від англ. *message*), а також гібридних слів, коли до іншомовної основи в латинській графіці через апостроф додається українське відмінкове закінчення (*html'ку; e-mail'ом; у pwl'i й ін.*).

Порівняльний аналіз графіки комп'ютерного дискурсу в інтернет-конференціях дозволив встановити, що в комп'ютерному спілкуванні поряд із традиційними графічними засобами виробилися і специфічні: багатократне повторення знаків оклику і питання; багатократне дублювання тієї самої букви; використання смайликів; виділення великими буквами цілих речень; зірочки, що замінюють брутальне слово. Ці явища відбивають, по-перше, підвищену емоційність та експресивність комп'ютерного спілкування, і, по-друге, дотримання певного етикету спілкування (внутрішня і зовнішня цензура).

Незважаючи на деякі відмінності, у цілому інвентарі використовуваних графічних засобів і їхні функції збігаються в англійському, російському та українському комп'ютерних дискурсах, що дозволяє вважати ці засоби властивими саме комп'ютерному спілкуванню.

Дослідження комп'ютерних термінів показують, що при перекладі українською мовою використовуються методи транслітерації (транскрипції), калькування, експлікації, перекладу на основі аналогій (із застосуванням стандартної лексики в іншому значенні).

Одним з поширених способів перекладу комп'ютерних термінів, що використовуються задля адекватного відбиття семантики терміна, є експлікація[2,47]. Експлікація полягає у поясненні нового терміну засобами, що існують у мові перекладу. Особливо ефективним даний засіб є при перекладі багатокomпонентних словосполучень, елементи яких не мають у мові перекладу відповідних еквівалентів: *Random Access Memory* - *запам'ятовуючий пристрій з вільною вибіркою*, *cache-hit* – *успішний пошук у кеш-пам'яті*.

Якщо поняття ґрунтується на його найголовнішій властивості чи вдалому порівнянні, то й в інших мовах ці ознаки братимуться за визначальні (наприклад: *user* - користувач, *mouse* – мишка, *reset* – перезапуск, тощо). У таких випадках переклад терміна перетворюється на переклад звичайного слова, що є

найпростішим шляхом підбирання власномовної назви до певного наукового поняття.

Інколи для знаходження оптимального національного терміна доцільно зіставити терміни-відповідники з кількох мов і вибрати для перекладу найвдаліший. Так, термін інтернаціоналізм „*директ-мейл*” означає „реклама товарів і послуг через розсилання конкретним адресатам”. Ось деякі національні назви цього поняття: англ.: *direct mail*; нім: *Werbung der Post*; рос: *директ мейл*. Умотивованість німецького терміна підказала термінологам найкращий варіант для українського відповідника: „рекламування поштою”.

Лексичні одиниці української мови, так само як і англійської, розвивають нові значення задля позначення нових понять і об’єктів. Прикладами функціонування лексичних одиниць у новому лексико-синтаксичному варіанті є такі терміни, як *мультиплікація „оживлення”*, *меню „список команд”*, *програма „комп’ютерна”*. Більшість з цих новоутворень пройшла синхронний шлях разом з англійськими термінами у процесі розвинення нового значення, тому точніше було б вважати, що було запозичене нове значення, а не лексична одиниця.

Розвиток мови – об’єктивний процес, у якому основну роль відіграє молоде покоління як найбільш гнучкий шар населення. При цьому основним джерелом поповнення словникового запасу мови слугує неформальне мовлення. Однією із причин виникнення такої „мови” вважається її виключна місткість, коли трьох-чотирма специфічними словами можна передати чималий абзац літературно опрацьованого технічного тексту.

Процес набуття нової лексики, більша частина якої – перероблені на місцеву манеру англійські слова, породило спочатку жаргонізми, а потім і терміни нової субкультури. І зрозумілі більшості такі слова як „юзер”, „вінді”, „геймер” користуються більшою популярністю, ніж їхні літературні еквіваленти „користувач”, „операційна система Windows” чи просто “гравець”.

Крім того, світ прикладних програм загалом і комп’ютерних ігор дозволив собі „погратися” не лише зі сприйняттям світу, а й з такою святинєю, як слово. Комп’ютерні ігри спричинили до появи нових діалектів, суміш англо-місцевого

жаргону із специфічними назвами віртуальних світів і ще багато з чим. Причому, пересічному „думеру” чи „квакеру” важко буде зрозуміти „едвенчера”, якщо вони заговорять на „своїх” мовах (*думер* – гравець у гру-бойовик *Doom* – *смерть*; відповідно, *квакер* – гравець у її більш сучасний варіант *Quake* – *землетрус*, *едвенчер* – гравець в *Adventure* – *пригоду*).

Процес аналізу неформального мовлення взагалі і мови комп’ютерників зокрема ускладнюється різноманітністю й неоднозначністю термінології (професіоналізми, аргі, жаргон, сленг, соціолект). У комп’ютерному дискурсі домінують англійські лексичні основи (варваризми та семантичні кальки) та існує тенденція до уніфікації норм і правил комунікації. Основна тенденція у формуванні комп’ютерних термінів – максимальне скорочення способів передачі інформації.

Перспективи вивчення комп’ютерного дискурсу передбачаються в освітленні специфіки різних жанрів даного типу спілкування, у вивченні функціонування двох найважливіших типів дискурсу – масово-інформаційного і повсякденного – у всіх інших сферах спілкування, у встановленні експресивних характеристик комп’ютерного дискурсу, що впливають із його віртуальності і використання мультимедійних засобів, в освітленні міжкультурних особливостей використання англійської мови як засобу міжнародного спілкування у віртуальному просторі.

Хоча англійська не є легкою мовою для вивчення, лінгвісти вважають, що вона дуже гнучка, і її легко пристосувати до різного середовища, використовуючи вокабуляр з інших мов. У Кембриджській енциклопедії англійської мови Девіда Кристала сучасна англійська поєднує слова із 150 інших мов [5,97]. Проблема в тому, що чим більше носіїв мови розмовляють англійською, тим більше вона змінюється, щоб відповідати регіональним потребам. Кристал навіть вважає, що вона може перетворитися в нерозбірливі усні форми, як це відбулося з французькою та іспанською відносно латинської. Словники Азіатської, Австралійської, Карибської та Південноафриканської англійської вже існують, і в них є багато слів, які невідомі британцям або північноамериканцям. Проте він

також зазначає, що для міжнародних цілей існуватиме нейтральна форма англійської.

У сучасному світі дуже важливо не тільки володіти найпоширенішою мовою, а й знати інші іноземні мови. Як це не парадоксально, ця потреба менше відчувається людьми, рідна мова яких належить до так званих головних, тоді як у невеличких країнах, де національною мовою не розмовляють за межами країни, завжди була потреба у володінні іноземними мовами, щоб мати доступ у великий світ.

Вважається, що через кілька років 1,5 мільярд людей - чверть усього світового населення розмовлятиме англійською. І для переважної більшості з них це буде друга, або третя мова (тільки для 400 мільйонів англійська є рідною). Три чверті світової кореспонденції і 80% електронної пошти в Інтернеті зараз ведеться англійською[4,193].

При вивченні англійської мови терміни комп'ютерного дискурсу створюють певні труднощі як у розумінні, так і продукуванні тексту, тому велику увагу треба приділяти технологіям, що орієнтовані на збереження аутентичності та ціннісній значимості іншомовних матеріалів.

При розгляданні процесу термінологізації в лінгвістичному плані привертає увагу та обставина, що для номінації спеціального поняття, як правило, не створюються нові мовні знаки, а використовуються наявні у загальній мові одиниці. Використання мовних знаків для передачі термінованих понять через надання їм нового, спеціального значення відбувається саме через мотивацію. Вона являє собою вибір для номінації науково-технічного поняття такого мовного знака, термінологічне значення якого мало б спільні риси з вихідною семою, що надається знакові при термінологізації .

У зв'язку із становленням та розвитком економічних відносин в нашій державі, створенням передумов для використання ринкових методів регулювання суспільно-економічних взаємин і входженням України у світове співтовариство актуальним є на часі питання осмислення термінів, їх

висхідних та низхідних асоціацій, концептуативних репрезентацій. В науковій літературі значна увага фокусується на перекладацьких аспектах економічних термінів, термінології в галузі Internet комунікацій, екології, в юридичному дискурсі тощо. Динаміка науково-технічних та соціально-економічних процесів в суспільстві вимагає адекватного осмислення концепцій, перекладу і розуміння термінів.

В данной статье рассматривается функционирование терминов в современном компьютерном дискурсе, который, представляя собой многожанровую функциональную разновидность монологической и диалогической речи, характеризуется целым рядом специфических коммуникативных средств. Установлено, что в компьютерном дискурсе доминируют англоязычные лексические основы (варваризмы и семантические кальки). Основной тенденцией в формировании компьютерных терминов является максимальное сокращение способов передачи информации. Особое внимание уделяется рассмотрению наиболее продуктивных способов образования английских компьютерных терминов и способов их перевода на украинский язык.

Ключевые слова: компьютерные термины, дискурс, языковая коммуникация, сленг, коммуникативные технологии.

Summary

The article deals with the study of terms in present –day computer discourse. With the emergence of modern information and communication technology, in particular the Internet and mobile telephony, there are so many abbreviations, which are already used in various languages before they are entered into dictionaries. Special attention is given to the analysis of English computer terms and their penetrating and functioning in the Ukrainian language. The boundary between formal and slang jargon, as in general English, is quite fluid, with terms sliding in and out recognition. This is especially true in the rapidly developing world of computers and networking.

Key words

Computer terms, discourse, abbreviation, linguistic communication, slang, communication technology

Список використаної літератури

1. Брандес М. П., Провоторов В. І. Перекладацький аналіз тексту. - М. : НВІ-Тезаурус, 2001. - 244с.
2. Граматичні труднощі, Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. — Вінниця: Нова книга, 2002. — 564с.
3. Пілецький В.І. Про деякі запозичення в сучасній українській термінології (http://www.nbu.gov.ua/Articles/Kultnar/knp53/knp53_34-38.pdf)
4. Ayto J. Twentieth Century Words. – Oxford: Oxford University Press, 1999. – 626 p.
5. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 272 p.
6. Gibbs G., Habeshaw S., Habeshaw T. 53 Interesting Ways To Assess Your Students. - Avon, U. K.: Technical & Educational Services Ltd, 1998. - P.59-63.
7. Iwata E., Johnson K. Computer Crime outpacing Cybercops // USA Today. – 2000. – July 6. – P. 13.
8. The New Hacker's Dictionary // <http://www.elsewhere.org/jargon>. - 2001.

Відомості про автора:

Прізвище, ім'я, по батькові	Байдак Людмила Михайлівна
Рік народження	1959
Коли і яку спеціальність було здобуто і в якому вищому навчальному закладі	Англійська та німецька мова 1982 рік Сумський державний педагогічний інститут імені Макаренка А.С.
тема кандидатської дисертації та рік її захисту	Методичні особливості викладання термінології в процесі навчання 2010
останнє місце роботи, посада	Сумський гуманітарний інститут ВНЗ ВМУРоЛ «Україна» викладач
домашня адреса з індексом, телефон	40030 м. Суми, вул.Петропавлівська буд.51, кв. 66 8(0542)211-231 +38 093 6497551
	Електронна адреса: abaidak@yandex.ru